

PODPIS ZAUFANY

PAWEŁ
HENDRICH
27.06.2026 09:49:32 GMT+0200
Dokument podpisany elektronicznie
podpisem zaufanym

Wrocław, 25.06.2026 r.

dr hab. Paweł Hendrich, prof. AMKL
Akademia Muzyczna
im. K. Lipińskiego we Wrocławiu
Wydział Kompozycji, Dyrygentury,
Teorii Muzyki i Muzykoterapii

pawel.hendrich@amkl.edu.pl

Recenzja dorobku naukowego, artystycznego i organizacyjnego

Zayed Jabri

przygotowana w postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki muzyczne, zgodnie z ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 20 lipca 2018 roku oraz wytycznymi Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Sylwetka habilitanta: Zayed Jabri

Zayed Jabri jest polskim kompozytorem syryjskiego pochodzenia, którego twórczość i ścieżka zawodowa stanowią unikalny pomost między różnymi kulturami oraz tradycjami muzycznymi.

Edukacja akademicka

Jego wykształcenie jest silnie osadzone w tradycji polskiej szkoły kompozytorskiej i związane z Krakowem:

- w tamtejszej Akademii Muzycznej w 2004 roku uzyskał dyplom magistra w klasie prof. Zbigniewa Bujarskiego. To jemu Jabri zadedykował utwór „Muzyka kameralna” (2003), będący formą artystycznego dialogu z profesorem.
- w 2014 roku Zayed Jabri otrzymał stopień doktora sztuki pod kierunkiem prof. Krzysztofa Pendereckiego. Jego rozprawa doktorska, utwór „Love and Mercy” na chór i wielką orkiestrę symfoniczną, dotyczyła autorskiej techniki rozszerzającej się serii w odniesieniu do dawnej religijnej muzyki syryjskiej.

Rozwój artystyczny

Po doktoracie Jabri kontynuował rozwój w prestiżowych instytucjach naukowych na świecie:

- w latach 2016–2017 odbył staż podoktorski na Uniwersytecie Harvarda (Radcliffe Institute for Advanced Study),
- dwukrotnie był związany z Uniwersytetem Columbia: najpierw jako pracownik naukowy w Paryżu (2018–2019), a następnie na stypendium podoktorskim w Nowym Jorku (2019–2020),
- pełnił funkcję kompozytora–rezydenta na Norweskim Uniwersytecie Naukowo-Technicznym w Trondheim (2017–2018),
- otrzymał liczne stypendia rezydencyjne, m.in. w MacDowell, Virginia Center for the Creative Arts (VCCA) oraz Bellagio Center Fundacji Rockefellera.

Twórczość Jabriego ewoluowała od czysto instrumentalnych „pejzaży dźwiękowych” ku muzyce zaangażowanej etycznie i społecznie. We wczesnym okresie koncentrował się na zachodniej muzyce orkiestrowej i kameralnej, traktując kompozycje jako sposób na wyrażenie związku z krajem pochodzenia. Ważnym momentem było zamówienie z festiwalu Warszawska Jesień na utwór „Glyptos” (2005). Z czasem twórczość artysty stała się odpowiedzią na niesprawiedliwość i konflikty wojenne. Przykładem są „Variations on (R)evolution” (2016), będące reakcją na Arabską Wiosnę, czy „30 Articles” (2018), utwór o prawach człowieka prawykonany przy byłym obozie koncentracyjnym Ravensbrück.

Kompozytor wykazuje szczególną pasję do pisania na głos ludzki, co zaowocowało współpracą z zespołem Neue Vocalsolisten ze Stuttgartu. Kulminacją tych poszukiwań jest opera kameralna „Southern Crossings” (2019), w której Jabri łączy tematykę naukową z refleksją nad niewolnictwem.

Od 2003 roku istotnym filarem pracy artysty jest muzyka elektroakustyczna, gdzie elektronika traktowana jest jako równorzędny członek zespołu (np. utwór „Lumen”, 2024).

Obecnie Zayed Jabri jest związany z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, gdzie pracuje jako adiunkt w Instytucie Muzyki. Jego dorobkiem opiekuje się renomowane holenderskie wydawnictwo Donemus.

Główne osiągnięcia artystyczne: Opera „Southern Crossings”

Podstawą wniosku habilitacyjnego jest opera kameralna w jednym akcie „Southern Crossings” (2019), skomponowana do libretta Yvette Christiansë i Rosalind C. Morris. Jest to dzieło o znacznym ciężarze gatunkowym, zarówno w wymiarze czysto muzycznym, jak i intelektualnym.

- **Tematyka i dramaturgia:** Akcja opery oscyluje wokół historycznego spotkania Charlesa Darwina z Johnem Herschelem w Kapsztadzie w 1836 roku. Jabri nie tworzy jednak jedynie historycznej rekonstrukcji, lecz wprowadza do narracji postacie zapomniane – byłych niewolników, Leah i January'ego, nadając im podmiotowość i głos. Centralnym motywem dzieła jest czas, rozpatrywany w kategoriach kosmicznych, ziemskich i egzystencjalnych.
- **Język dźwiękowy:** Kompozytor operuje bogatym językiem dźwiękowym, często mikrotonowym (np. imitującym głosy ptaków), który staje się precyzyjnym nośnikiem emocji dla skomplikowanego tekstu, oddaje charakter miejsca akcji (np. dźwięki ogrodu nocą, deszcz, żaby, hieny) lub wprowadza w nastrój i wywołuje emocje u słuchacza. Na szczególną uwagę zasługuje zróżnicowanie światów dźwiękowych: złożona, chromatyczna materia przypisana naukowcom kontrastuje z bardziej liryczną, niemal tonalną warstwą głosów Leah i January'ego. Kompozytor podkreśla, że język nauki w XIX wieku był specjalistyczny i trudny do przełożenia na operę, co znalazło odzwierciedlenie w gęstej fakturze muzycznej. Natomiast świat Leah i January'ego: Został nakreślony jako szczery, liryczny i „prawie tonalny”. Ich przestrzeń dźwiękowa opiera się na diatonicznych agregatach dźwiękowych, co odróżnia ją od skomplikowanej materii przypisanej uczonym. Kontrast ten uwypukla odmienne perspektywy postaci. Podczas gdy naukowcy zajmują się „wielkimi pytaniami” dotyczącymi kosmosu i pochodzenia gatunków, Leah zadaje własne, fundamentalne pytanie o wolność.
- **Instrumentacja:** Jabri wykazuje się inwencją w doborze instrumentalnego aparatu wykonawczego (kwartet smyczkowy, akordeon, perkusja). Kluczową rolę odgrywa tu akordeon, pełniący funkcję współczesnego basso continuo, oraz waterphone, potraktowany jako pełnoprawny instrument melodyczny o ściśle określonych, zmierzonych częstotliwościach, a nie jedynie efekt brzmieniowy. Partiom instrumentalnym opery „Southern Crossings” towarzyszy ośmioosobowy chór (2 sopran, 2 alt, 2 tenor, 2 bas). Pełni on w dziele wielorakie funkcje: reprezentuje wielorasową społeczność Kapsztadu oraz głosy natury, a także występuje w roli „chóru greckiego”, komentując wydarzenia, dublując głosy postaci i nadając narracji dodatkową głębię. Głosy solowe i przypisane im postaci odgrywają natomiast kluczowe role w budowaniu narracji, która zderza świat wielkiej nauki z przemilczaną historią niewolnictwa. Kompozytor podzielił bohaterów na dwie grupy, różnicując ich nie tylko pod względem historycznym, ale przede wszystkim poprzez język muzyczny.

Postacie historyczne

Reprezentują one świat nauki XIX wieku, a ich partie wokalne charakteryzują się wspomnianym wyrafinowaniem i złożonością.

- **John Herschel** (tenor) oraz **Charles Darwin** (baryton): ich spotkanie w Kapsztadzie w 1836 roku jest punktem wyjścia do libretta opery. Jabri opisał ich rozmowę jako „równoległy monolog” – dwa wybitne umysły, które mimo wspólnych ideałów (abolicjonizm), nie potrafią nawiązać prawdziwego porozumienia.
- **Margaret Herschel** (sopran dramatyczny): żona Johna, artystka botaniczna. W 1838 roku to ona przywołuje wspomnienia kolacji sprzed dwóch lat, pisząc listy do ciotki. Jej perspektywa stanowi ramę dla retrospekcji.
- **Caroline Herschel** (mezzosopran): astronomka, ciotka Johna, przebywająca w Hanowerze. Choć fizycznie oddalona, jest obecna w operze jako adresatka listów i symbol więzi rodzinnej oraz intelektualnej.

Postacie zapomniane

Są to byli niewolnicy, którym kompozytor chciał przywrócić godność i osobistą narrację, jakiej zostali pozbawieni w dokumentach archiwalnych.

- **Leah** (sopran liryczny) oraz **January** (bas): Służący w domu Herschelów, którzy mimo formalnego wyzwolenia wciąż odbywają obowiązkową służbę. Ich świat muzyczny stoi w silnym kontraście do świata naukowców – jest szczerzy, liryczny i „prawie tonalny”, oparty na diatonicznym materiale dźwiękowym. Leah reprezentuje najbardziej emocjonalną warstwę dzieła, wyrażając swoje lęki i pragnienie wolności w lirycznych ariach, które dają słuchaczowi „oddech” od gęstej faktury scen naukowych. January wnosi do opery „moralny autorytet”. Jego postać jest początkowo postrzegana jako sfrustrowana i rozgniewana, jednak otwierająca operę aria ukazuje jego wrażliwość i tęsknotę za rodziną.

Funkcje i interakcje głosów

- Głos jako medium pamięci: Postacie Leah i January’ego pełnią rolę świadków historii, którzy podsłuchują rozmowy „wielkich ludzi” i odnoszą je do własnej, niepewnej sytuacji.
- Centrum emocjonalne: Duet Leah i January’ego w scenie III wg autora jest emocjonalnym sercem opery, gdzie bohaterowie rozważają znaczenie czasu i wolności.
- Dysonans i brak rozwiązania: W finale wszystkie postacie gromadzą się na scenie, ale każda pozostaje samotna w swoich myślach. Głosy solowe i chór wspólnie powtarzają frazę „And yet, and yet” („A jednak, a jednak”), co podkreśla brak ostatecznych odpowiedzi na postawione w operze pytania egzystencjalne.

Ocena autoreferatu jako pracy habilitacyjnej

Dokonując oceny autoreferatu dr. Zayeda Jabriego jako istotnego komponentu wniosku habilitacyjnego, należy stwierdzić, że jest to dokument przygotowany z dużą starannością, cechujący się logicznym układem oraz poprawną autoanalizą. Autor nie ogranicza się do chronologicznego zestawienia faktów, lecz buduje spójną narrację o swojej drodze twórczej, co pozwala na pełną ocenę jego dojrzałości artystycznej i intelektualnej.

Mocne strony autoreferatu

- Jasna struktura i kompleksowość ujęcia

Dokument został podzielony na czytelne sekcje: od przebiegu edukacji i zatrudnienia, przez szczegółowe omówienie dorobku artystycznego (z podziałem na okresy i gatunki), po prezentację własnej filozofii dydaktycznej oraz sukcesy pedagogiczne¹. Taka konstrukcja ułatwia śledzenie ewolucji stylu kompozytorskiego artysty, od „dźwiękowych pejzaży” po muzykę zaangażowaną społecznie.

- Pogłębiona analiza głównego osiągnięcia

Sekcja poświęcona operze „Southern Crossings” (2019) stanowi dobry przykład autoanalizy. Jabri szczegółowo omawia proces powstawania dzieła, od inspiracji dokumentami archiwalnymi, przez konstrukcję libretta, aż po specyficzne rozwiązania warsztatowe. Szczególną wartość mają opisy dotyczące instrumentacji, np. potraktowanie waterphone’u jako instrumentu melodycznego o mierzalnych częstotliwościach czy rola akordeonu jako odpowiednika basso continuo, łączącego różne plany dźwiękowe (instrumentalne i wokalne).

- Refleksyjność i filozofia artystyczna

Habilitant prezentuje dojrzałą autorefleksję nad rolą kompozytora we współczesnym świecie. Definiuje muzykę nie tylko jako kwestię estetyki, ale i etyki, widząc w niej narzędzie aktywizmu i dialogu międzykulturowego. Opis utworów takich jak „A Garden Among the Flames” czy „30 Articles” ukazuje twórcę świadomego siły dźwięku jako medium pamięci o „zapomnianych” bohaterach historii.

¹ Warto odnotować, iż – wg informacji zawartych w autoreferacie – prowadzone przez habilitanta w Akademii Muzycznej w Krakowie zespoły muzyki kameralnej osiągały wymierne sukcesy, przekształcając się w profesjonalne formacje występujące na prestiżowych festiwalach w Polsce i za granicą.

- Udokumentowanie aktywności międzynarodowej

Autoreferat w sposób przekonujący wykazuje aktywność artystyczną realizowaną w wielu ośrodkach. Wykaz staży podoktorskich na Uniwersytecie Harvarda i Uniwersytecie Columbia oraz rezydencji w Norwegii i Francji dokumentuje wysoką rangę kandydata w międzynarodowym świecie akademickim.

Potencjalne obszary do dyskusji

Autoreferat skupia się przede wszystkim na samoocenie kompozytora, przy stosunkowo mniejszej liczbie odniesień do szerszej literatury przedmiotu czy szczegółowej recepcji krytycznej (choć dołączona recenzja z Opera Magazine częściowo wypełnia tę lukę):

- W mojej ocenie głębsza refleksja nad wybranymi aspektami dzieła, jak **dobór materiału wysokościowo-dźwiękowego**, sposób jego użycia i przetwarzania, technika kompozytorska **tworzenia faktur muzycznych** mogłaby być bardziej wnikliwa i mówiłaby więcej o procesie twórczym autora. Wprawdzie habilitant w swoim doktoracie oraz wykładach (m.in. na NTNU w Trondheim) szczegółowo omawia opracowaną przez siebie technikę „rozszerzającej się serii” (*Expanded Series* – m.in. takie aspekty jak: mnożenie (multiplikacja) interwałów, ekspansja rytmiczna, mnożenie fraktalne), wywodzącą się z analizy syryjskiej muzyki kościelnej, jednak w autoreferacie zabrakło bardziej szczegółowego zilustrowania na konkretnych przykładach. Jako recenzent byłbym ciekaw, w jaki sposób ta matematyczna strategia orkiestracyjna i interwałowa wpływa na ostateczny kształt partytury opery „Southern Crossings”.
- Można również zauważyć, że autoreferat skupia się przede wszystkim na autoanalizie procesu twórczego. Cennym uzupełnieniem byłoby **szersze odniesienie do współczesnej literatury muzykologicznej dotyczącej teatru operowego XXI wieku** lub publikacji z zakresu **studiów postkolonialnych**, które stanowią istotny kontekst ideowy dla libretta opery (tematyka niewolnictwa i odzyskiwania podmiotowości przez „zapomnianych”).
- Zayed Jabri deklaruje, że jego muzyka unika jednoznacznych odniesień do tego, co rozpoznawalne jako „zachodnie” lub „bliskowschodnie”. Interesującym tematem do dyskusji byłoby **głębsze wyjaśnienie mechanizmu tej transcendencji tradycji** – na ile np. mikrotonowość stosowana w „Song Without Words III” jest jedynie sonorystycznym poszerzeniem barwy, a na ile strukturalną reinterpretacją arabskiego systemu *maqam* w ramach nowoczesnego języka muzycznego.

Podsumowanie i konkluzja

Autoreferat dr. Zayeda Jabriego jest dokumentem rzetelnym i w znacznej mierze wyczerpującym temat (poza wyżej wymienionymi uwagami). Prezentowane w nim analizy dzieł – poparte dołączoną partyturą oraz nagraniami – dowodzą, że habilitant jest twórcą o ukształtowanym języku muzycznym i szerokich horyzontach humanistycznych. Dokument w pełni pozwala ocenić dorobek kandydata jako znaczący wkład w rozwój dyscypliny sztuki muzyczne.

Biorąc pod uwagę powyższe, stwierdzam, że autoreferat wraz z dorobkiem kandydata spełniają wymagania określone w art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce i w związku z tym stanowi on solidną podstawę do nadania Zayedowi Jabri stopnia doktora habilitowanego.

Barbara Hendrick